

Magyarul! De hogyan és hol?

Tisztelt Felelősségviselői, azaz Tisztségviselői az erdélyi magyar oktatásnak!

Három évvel ezelőtt, 2011. jan. 22-én, a szülőkhöz fordultam hasonló levéllel, körültekintően érvelve kértem őket, hogy amikor tannyelvet és iskolát választanak, fontolják meg, mennyi előnye van annak, ha anyanyelvén tanul a gyermekük. Az akkor megszólított szülőkkel szemben azóta is adósnak érzem magam azzal, hogy Önöket, a másik oldalt is megszólítsam, azokat, akik a magyar oktatást, a magyar iskolákat vezetik, igazgatják, képviselik. A szülők kedvező döntésének ugyanis csak az lehet a feltétele és viszonzása, hogy a magyar nyelvű oktatás jó is legyen: eredményes, színvonalas, versenyképes. Hasonló tartozásom van mindazok iránt is, akik az anyaországból, a világ minden részéből vagy éppen Erdélyből jóhiszeműen és teljes bizalommal támogatják az általam kezdeményezett, immár 11. éve működő tehetségtámogató programunkat, a Nyilas Misit. A támogatottak leveleiből, némelyikük sikeres iskolai pályájából tudjuk, hogy programunk valóban csökkenti azt az esélytelenséget, amelyet sokuk számára a pénztelenség jelent, de nem képes megóvni őket oktatási rendszerünk esetlegességeitől és egyenlenségeitől, némely esetben ijesztően alacsony színvonalától.

Kétségtelen ugyanis, hogy magyar közoktatásunk színvonala, eredményessége, versenyképessége folyamatosan romlik. Ezt mutatja minden nemzetközi és hazai mérés, ennek riasztó jelei a próbavizsgák és a sorsdöntő vizsgák eredményei. És ezt nem lehet „a románokra”, a román oktatási rendszerre, a pedagógusok alacsony bérére vagy éppen a vizsgákon felszerelt kamerákra hárítani. Ez az aggasztó folyamat és helyzet, amelyet mintha legszívesebben elhallgatnánk, sok mindennek a következménye, és maga is sok mindennek az okozója. Nem szeretném megbántani azokat, akik az oktatásban is legjobb tudásuk szerint teszik a dolgukat, de nem hallgathatom el azt a véleményemet, hogy „**sok minden**”, **ami ok és következmény, rajtunk múlik: közoktatásunk tisztségviselőin, tehát felelősségviselőin, iskoláinkon és pedagógusainkon. Még mindig a minőség az egyetlen esélyünk, nem a statisztika.** Hiú remény arra számítani, hogy a román oktatási hatóság teszi eredményessé a mi oktatásunkat, vagy arra, hogy az anyaország jó szándékú támogatása pótolja saját mulasztásainkat.

1990 után a jogos restitúció részeként épülhetett újjá közoktatási hálózatunk, a megújult régi és az új tanintézmények nevet is választhattak maguknak. Abban bízhattunk, iskoláink nemcsak büszkének lehetnek a nagy nevekre, hanem méltóvá is válnak a viselésükre. Ez a reményünk ritkán teljesült. Még mindig nem láttuk be, hogy megtévesztő ideológiáink ellenére a büszkeség és a hivatástudat vagy az arra való hivatkozás nem pótolhatja a szakmai tudást, a tartalmas tanórákat. A tanórákon a tanító, a tanár az úr, elsősorban rajta múlik, mennyire vonzó és tartalmas minden 50 perce a közös munkának. Nem célravezető az az ideológia sem, amely a közösségszolgálatot szembe helyezi az önmegvalósítással. Közösségét is csak az szolgálhatja jól, aki megvalósíthatta önmagát, csak abban lehet kellő alázat, aki tudatában van saját értékének és méltóságának.

Oktatásunk folyamatos romlásának valódi okai annyira nyilvánvalóak, hogy ebben a levélben nem feltétlenül kell a sajtóból is ismert mindennapi történésekre, tapasztalatainkra vagy saját kutatásaink megállapításaira hivatkoznom. Az alapvető okok nyilvánvalóak, de mégsem közismertek, nem merjük kimondani, legalább közösségünk számára tudatosítani őket. Azt, hogy **oktatásunknak nincs kellő szakmai megalapozása; nincs összefogott, jól szabályozott irányítása; nincs kellő felügyelete, nem sok jele van a felelőségnek és a fegyelemnek.** De mi biztosíthatná például a legfontosabbat, az igazi szakmaiságot, amikor

tudjuk, hogy a pedagógusképzés felemás (felső)oktatásunk leggyengébb láncszeme; hogy oktatásunk továbbra is nélkülözni kénytelen egy, a működéséhez nélkülözhetetlen szolgáltató jellegű szakmai háttérintézményt (noha ennek létrehozását a jelenlegi oktatási törvény lehetővé tenné); hogy nem biztosítottak a megfelelő színvonalú tankönyvek és taneszközök.

Mindezekben a hiányokban, hibás döntésekben, döntésképtelenségben, mulasztásokban és megalkuvásokban állami, intézményi szinten szerepük és felelőségük volt és van mindazoknak, akiknek az oktatási hatóságban (minisztériumban, tanfelügyelőségeken, önkormányzatokban, az iskolák vezetőiként) kell képviselniük oktatásunk érdekeit; politikai szinten: oktatáspolitikai tisztségviselőinknek (pártállástól függetlenül) és parlamenti képviselőinknek; szakmai szinten pedagógusképző intézményeinknek, azok vezetőinek, a pedagógusok szakmai szervezetének. Úgy tűnik, akik az oktatási hatóságban kaptak megbízatást, gyakran elfeledkeznek arról, hogy ők a magyar oktatás érdekeinek képviselőiként kerültek oda, nem a központi utasítások egyszerű közvetítőiként, végrehajtóiként.

A 90-es években az intézményépítés láza vonta el a figyelmet magától a minőségi oktatástól, mintha csak az anyanyelvűség vált volna fontossá, az elmúlt 7-8 évben és napjainkban pedig már az akkor kiépített oktatási hálózat lebontása folyik. Ez – és nem a tanulás – tartja izgalomban a tanulókat, a szülőket, a pedagógusokat. 1990 előtt a pedagógusoknak legalább kétharmada kényszerült ingázni, most az iskolások, egész iskolák, sőt néhol óvodások is ingáznak. Lakótelepi tagozatok szűntek meg, falvak sora maradt iskola nélkül. Templomok iskola nélkül, közösségek jövő nélkül. Az országos adatokat nem ismerjük pontosan, de azt például igen, hogy egyedül Hargita megyében több mint 5000 tanuló ingázik, Temesváron pedig 154 kisiskolás kényszerül iskolabuszra.

Ez a korábban elkezdett „átszervezés”, amelyre a „gazdaságosságon” és a fejpénzen kívül a minőség igényére is hivatkoztak, nemhogy javította volna, hanem tovább rontotta az oktatás színvonalát. Országútra, vasútra tettük a tanulókat, megterhelve őket az utazás fáradalmával, veszélyeivel, idővesztésével, eltávolítottuk őket otthonuktól, a szülőkre pedig újabb költségeket hárítottunk. Az otthonosság helyett így gyakran az otthontalanság érzése társul az iskolával. Sok helyen már nem a pedagógus az oktatás főszereplője, hanem a sofőr.

A nagyvárosi, lakótelepi magyar osztályokat, tagozatokat „jóindulatúan” és gyakran gátlástalanul felszívja néhány központi „elitiskola”, azoknak a tanulóknak a kivételével persze, akik közben inkább a közelebbi román iskolába kénytelenek átiratkozni. A demográfiai apadás így válik nemcsak okozójává az oktatási hálózat szűkülésének, hanem következményévé is. Mint nemrég egy konferencián is hallhattuk: azok a szülők is, akik gyermekük számára tannyelvként a románt választják, egyre inkább és nem ok nélkül hivatkoznak a magyar iskola alacsony színvonalára, esetleg az idő- és pénzvesztéssel járó nagyobb távolságra.

A szellemi értékekre nem tekintő pénzügyi számítás, az értéksemleges szociológiai és demográfiai statisztikák a „gazdaságosságot” és azt a fejpénzt teszik meg hivatkozási és viszonyítási pontnak, amelyet a költségvetés szán egy-egy tanulóra. Ez nyilvánvalóan és gátlástalanul felülírja a tanuláshoz való alkotmányos jogot, figyelmen kívül hagyja az oktatási törvényben egyébként „garantált” esélyegyenlőséget, már most is súlyosan diszkriminálja és korlátozza a magyar oktatást, és ezzel – mint annak idején a falurombolás – veszélyezteti közösségeink jövőjét. Nincs más választás: Önök, tisztség- és felelőségviselőink, és maga a közösség vagy határozottan elutasítja a pénz logikáját, az ebből eredő hátrányos megkülönböztetést és korlátozást, vagy beletörődik oktatási hálózatunk fokozatos felszámolásába. Most inkább a megértő közreműködés, esetleg beletörődés tapasztalható, mint a határozott érdekképviselet és elutasítás. Vagy már nem is ismerjük érdekeinket?

Az oktatási színvonal romló tendenciáját nem ellensúlyozza, legfeljebb vigasz lehet az, hogy néhány „elitiskolánk” végzősei hazai és nemzetközi szinten is versenyképesek. Az erdélyi magyar értelmiségi és gazdasági elit vigyáz gyermekeire, és jól teszi. De nemcsak róluk van szó, hanem a többiekéről, a többi sok tízezerről, akik között ugyanolyan arányban vannak tehetségesek, törekvők, mint az elitek körében. Ők, akik a jelek szerint csak a statisztikában fontosak, kellő tudás, iskolázottság hiányában hol és miben válhatnak versenyképesé? A Kárpát-medence és Európa cselédpiacán? A napszámosok és szezonmunkások piacán?

Kolozsvár, 2014. január 22.